

WANNES VAN DE VELDE

Antwerpenaar met wereldklasse

Het is lang, te lang stil geweest rond Wannes Van de Velde. De leukemie die eind 2000 werd vastgesteld, heeft hem jaren van de podia weggehouden. Toen hij in 2003 een nieuwe tournee voorzag waarin zijn liefde voor de flamenco en de Spaanse muziek op de voorgrond trad, moest die onderbroken worden voor opnieuw een behandeling om de ziekte te bestrijden. Het programma dat hij samen met Amparo Cortés en Ialma speelde moest op vele plaatsen worden afgezegd. Maar nu is hij er terug. Een tournee met heel wat nieuwe liederen en in de zomer een nieuwe cd van Wannes en zijn groep. *In de maat van de seizoenen* is de titel. Het titellied is ondertussen op mini-cd uitgebracht.

Dat Wannes opnieuw optreedt is voor Vlaamse volksliedminnaars en chansonliefhebbers bijzonder goed nieuws. Het is al tien jaar geleden dat er nog een echte plaat met nieuwe liederen van dé Wannes is uitgebracht. Tussendoor was er wel het prachtige album samen met Roland Van Campenhout, maar Wannes en zijn groep, nee, dat komt nu pas.

Tekst: **Dries Delrue** Foto's: **Wino Evertz**

Een nieuw geluid met eigen liederen en volksliederen

Het verhaal van Wannes Van de Velde als liedjesschrijver en zanger begon in 1966. Had hij voordien al eens in cafétheaters een lied gezongen, het is pas met het uitbrengen van zijn eerste lp dat Van de Velde een naam werd in kleinkunstminnend Vlaanderen. En wat Wannes bracht was nog nooit gehoord. Hij zong kritische liederen en oude volksliederen in zijn eigen volkstaal, het Antwerps dialect. En toch klonk het helemaal anders dan wat andere Antwerpse dialectzangers, zoals De Strangers destijds, met succes zongen. Van de Velde hoorde thuis in de wereld van het chanson, niet in die van het amusement. De wereld van het volkslied moest nog uitgevonden worden. Of liever, het is met deze eerste plaat van Wannes dat die wereld opnieuw ontdekt werd. In een Vlaanderen waar studenten nog werden aangemoedigd om een verzorgde taal te spreken bij middel van ABN-kernen, een vereniging die het gebruik van het Algemeen Beschaafd Nederlands met succes promoveerde, was zingen in het dialect bijna een vloek. Maar wat Wannes bracht klonk zo authentiek en goed dat je er niet naast kon luisteren. Johan Anthierens, de man die de jaren voordien samensteller was van de radio-uitzending 'De charme van het chanson' en die daarmee de Vlamingen met het betere lied had laten kennismaken, was meteen een van de grote pleitbezorgers van het werk van Van de Velde. Op de lp *Wannes Van de Velde 2* die al het jaar daarop verscheen had hij de eer een hoestekst te kunnen schrijven. Daarin staat onder meer: "Bob Dylan in Amerika, Edouard Jacobs en Koos Speenhoff in Nederland, Aristide Bruant in Frankrijk en Wannes van de Velde voor Vlaanderen, het zijn de aanstokers van het moderne chanson in hun land. Al ligt er tussen van de Velde en Dylan enerzijds en Speenhoff en Bruant anderzijds een tijds kloof van zeg maar ruim een halve eeuw, zij werken allemaal met het blote materiaal." Is het het *Oorlogslied* van Wannes op deze plaat, dat Anthierens ertoe aanzette hem in een adem met Bob Dylan te vernoemen? Ik weet het niet. Maar de tekst die Van de Velde zowat twintig jaar later schrijft op Dylans *Masters of war* vindt Dree Peremans, die uit de archieven van de VRT het materiaal plukte voor een heel bijzondere Van de Velde cd *Intiem* (1997), "alvast een flink stuk sterker dan die van de originele Bob Dylan."

Ook al in 1967 was Wannes een succesvolle nieuwe zanger op het toonaangevend Leuvense Kleinkunsteiland, waarvan een lp werd geperst. Een ander gezaghebbend figuur in chanson- en cabaretkringen, wijlen radio-producer Jan Geysen, schreef bij deze lp: "Wij hebben kritische kleinkunstkenners in Nederland stil weten worden bij de beluistering van het Antwerpse curiosum. Wannes van de Velde begon met oude volksliedjes uit de vergeethoek te halen (...) Maar zijn volgende stap was belangrijker. In hetzelfde genre ontwierp hij ook nieuwe satirische liedjes. Met

deze steeds groeiende, eigen productie verrijkt Wannes het Vlaamse luisterlied met een nieuw, boeiend facet." Uit dit alles blijkt hoe Van de Velde meteen erkenning en waardering genoot tot ver buiten Antwerpen.

Anthierens schreef in 1967 ook nog: "Ik weet dat sommige goedmenende Vlamingen huiverig staan tegenover Van de Velde omdat hij dialect in de mond neemt. Maar Wannes zingt zoals hij denkt en spreekt, hij is de adem van een volk..." Hierover schrijft Van de Velde zelf in de inleiding tot het boek 'De klank van de stad' dat zijn dat zijn liederen van 1966 tot 1999 bundelt: "Ik behoor tot een generatie die nog volledig in het dialect werd opgevoed. Nederlands heb ik op school geleerd, maar mijn omgangs- en gedachtaantal, de klank die me in de mond ligt, is het Antwerps dialect. Dat heb ik van in den beginne gebezigd in mijn liederen... omdat het de taal was waarvan ik elke nuance en grammaticale finesse beheerste." Einde 1967 nog, net voor eindejaar, verscheen een derde lp *Wat zang wat klank* met uitsluitend traditionele volksliederen, waaronder meerdere Kerst- en Driekoningenliederen. In 1980 zou nog een lp *Volksliederen* volgen. Wannes' liefde voor volksliederen is groot. Hij was als kind, opgegroeid in een stadswijk aan de haven, al heel erg geroerd door volksmuziek. In zijn familie werd veel gezongen. Zowel vader als moeder zongen die volksliederen heel gevoelig. Wannes is van jongs af aan op zoek gegaan naar wat er nog bestond van die traditie. In een antiquariaat vond hij onder meer de gebundelde liederen van de Gentse zanger Karelke Waeri, 'Honderd oude Vlaamsche liederen' van pastoor Bols. Veel van die liederen waren niet meer gekend. Van de Velde wilde ze uit die vergetelheid halen. Al met zijn eerste lp lukte hem dat aardig. Van die eerste lp werden vrij vlot drieduizend exemplaren verkocht. Dat was, voor die tijd, verrassend veel. Die lp bevatte ook de eerste liederen die hij zelf geschreven heeft. Onder meer het *Lied van de Neus* waarin hij het slopen van oude stadsdelen op de korrel nam. "Mijn eerste liederen ontstonden uit liefde voor mijn stad, die ik zag vernielen door de domheid van machtsgeile potentaten." De volksliedzanger liet zich meteen ook als protestzanger kennen. Ook dat was nieuw in de nog jonge Vlaamse kleinkunst van toen.

Ne zanger is een groep

Met de titel van zijn zesde lp (1976) *Ne zanger is een groep* drukt Van de Velde een diepe overtuiging uit. Hij wil niet de zanger-vedette zijn. Hij voelt zich als zanger alleen niet sterk. Muziek maak je in groep. Op de vraag of er figuren zijn die een invloed gehad hebben op zijn muziek antwoordt hij: "Ongetwijfeld. Alleen had ik dat nooit geflikt. Nooit, hè. De eerste persoon waar ik aan gevraagd heb: 'Speel eens met een melodie mee en doe daar eens versieringen bij', dat was Flor Hermans, de violist. En die deed dat... Dan begon ik zowat te denken: ja, nu een accordeon natuurlijk hoort wel bij die liederen. Dat geeft een goede harmonische ondersteuning. Dan

heb ik Bernard Van Lent ontmoet (...) en Walter Heynen, onze betreunde collega, waar ik veel van geleerd heb: hoe je moet luisteren om je in een begeleidende muziek optimaal te integreren. (...) Zo is dat begonnen. Later kwamen er anderen bij, en zo ontstonden andere bezettingen. Wij klinken nu wel anders dan in het begin. Ikzelf speel niet altijd maar vaak ook gitaar. Dus we hebben twee gitaren, contrabas, altviool en viool. Dat is een perfect tapijt. We repeteren nu een nieuw repertoire dat al klaar lag in 2000 toen leukemie werd geconstateerd in mijn bloedsomloop. Ik ben die goede muzikanten ontzettend dankbaar dat ze dat willen doen. Dat is toch prachtig, vind ik." Op de volgende lp's en cd's werd consequent als artiest vermeld: Groep Wannes Van de Velde.

Jaak Dreesen, een gezaghebbend recensent, opent zijn bespreking van *Ne zanger is een groep* zo: "Een vraag: wie is de belangrijkste zanger in Vlaanderen. Antwoord: Wannes Van de Velde. Waarom? Omdat hij veel meer is dan een 'liedjeszanger'. Hij is de verpersoonlijking van een streven naar een humanere wereld en toevallig is Wannes artiest. Dus zingt hij woevend, teder of triest over alles wat maakt dat we leven in een wereld die barst van geweld, oorlog, militarisme, hypocrisie." Sindsdien is het niet meer anders geworden. Wannes blijft Vlaanderens belangrijkste zanger, net zoals een van zijn voorbeelden, Georges Brassens, de belangrijkste Franse zanger blijft.

De zeven originele platen die Van de Velde in de volgende twintig jaar heeft uitgebracht getuigen van steeds dezelfde authenticiteit; en uit zijn teksten blijkt hoe de humanist en antimilitarist voortleeft. Wisselde de samenstelling van de groep noodgedwongen, de chansons van Wannes blijven een hoge kwaliteit hebben. Na tien jaar wordt door velen nieuwsgierig uitgekeken naar de nieuwe chansons van Wannes.

Meer dan een liedjeszanger

De eerste muzikale interesse van de jonge Wannes (die toen nog Willy werd genoemd, want met die naam is hij bij de burgerlijke stand bekend) ging naar de gitaar en de flamenco. Deze Spaanse muziekstijl leerde hij vooral doordat hij op de Academie, waar hij in de eerste helft van de jaren vijftig les volgde in klassieke gitaar, een Andalusier ontmoette die hem les gaf in de diverse flamencostijlen. Daarna speelde hij in Spaanse clubs onder de namen Niño de Flandes en Niño de San Andres. Het is pas tien jaar later dat hij Vlaanderen zijn volksliederen deed herontdekken. Maar zijn liefde voor de flamenco bleef bestaan. Getuige daarvan is zijn samenwerking met de Brusselse Spaanse Amparo Cortès. En ook zijn steun aan de jonge Myrddin De Cauter over wie Wannes een lovende tekst schrijft voor het cd-boekje van Myrddins eerste cd in 2000 en op wiens recente cd *Novar* hij de zang van een lied voor zijn rekening neemt.

Niet alleen het volkslied maar ook het volkspoppenspel deed Wannes in Antwerpen voortleven in de Antwerpse 'poesje', van waaruit

hij ook producties speelde over heel Vlaanderen. Het is in het poesjenellentheater dat hij liederen aanbracht om a capella te zingen en hieruit ontstond de zingende vriendengroep Water en Wijn. Dit elfkoppig koor kan je echt het troetelkind heten van Wannes Van de Velde. Het is in die groep dat Marc Hauman nog heel veel heeft geleerd van Van de Velde inzake zingen en schrijven (zie NFS 97). Van Water en Wijn is gelukkig, eind 2004, eindelijk een cd uitgebracht (ook NFS97).

De betekenis van Van de Velde voor het spelen van doedelzak in Vlaanderen is eveneens erg groot. In het lijvige boek uit 2001 'Een muziekgeschiedenis der Nederlanden' staat hoe rond de Eerste Wereldoorlog de draailier en de doedelzak helemaal uit onze contreien verdwenen. En dat in de jaren '60 de traditie van het maken van doedelzakken in België helemaal terug moest worden uitgevonden. Dat dit met succes gebeurde is zeker ook aan het werk van Wannes Van de Velde te danken. Toen men in 1970, voor de wereldtentoonstelling in Japan, een doedelzakspeler zocht is men als vanzelf bij Van de Velde terechtgekomen. Zo heeft Wannes een tweetal maanden doedelzak gespeeld, samen met Flor Hermans op viool, in het Belgisch paviljoen in Osaka. Van de Velde werkte ook mee aan theaterproducties. De belangrijkste was ongetwijfeld *Mistero Buffo* in 1973. De muziek en liederen die hij hiervoor schreef en de Italiaanse volksliederen die hij naar het Nederlands omzette zijn uit zijn repertoire niet meer weg

te denken. Een lange tournee van de Internationale Nieuwe Scène, niet enkel in Vlaanderen maar in heel Europa, maakte meteen ook de latere Nobelprijswinnaar literatuur, Dario Fo, bij duizenden bekend. Het is tijdens de repetities in het Duitse Essen dat hij de actrice Christa Bernhardt leerde kennen met wie hij twee jaar later huwde. Wie deze productie, ruim dertig jaar geleden heeft gezien, spreekt er nu nog vol lof over. De inbreng van Wannes en zijn muzikanten, violist Flor Hermans en accordeonspeler Bernard Van Lent, kan nauwelijks te hoog worden ingeschat. Dit stuk inspireerde de Elfnovembergroep in de West-Vlaamse Westhoek (die erg verminkt uit de Eerste Wereldoorlog is gekomen), tot het schrijven van het volksspel *Nooit brengt een oorlog vrede*. Ook zij zochten Wannes Van de Velde aan om de muzikale leiding op zich te nemen. Wannes, de pacifist, aanvaardde die opdracht. Hij bewerkte volksliederen en schreef ook nieuwe liederen voor deze productie. Maanden was hij in de weer om een ruime groep mensen uit die frontstreek die liederen goed te leren zingen. Als bewoners van de streek werkten ook Alfred en Kristien Den Ouden aan dit volksspel mee. Het werd te Kemmel opgevoerd van 11 tot 15 november 1978. Door het succes werd het nadien ook nog in Brussel en enkele andere Vlaamse steden gespeeld. Het is in dat volksspel dat we het mooie pacifistische lied *Ik ben soldaat* leerden kennen. Het is, door Wannes zelf gezongen, ook te horen op de reeds genoemde cd *Intiem*. Het lied

Nooit brengt een oorlog vrede hebben we ook aan die productie te danken.

Wat zeker nog moet vermeld worden is zijn belangrijke inbreng en medewerking aan de succesrijke BRT-producties, op het getouw gezet door Dree Peremans: *De IJslandsuite* (1985), *Het zwarte goud* (1988) en *Vive le Geus* (1988). Alle drie werden ze op lp en/of cd uitgebracht.

Wannes Van de Velde, nu met pensioen, was ook sinds 1969 lesgever aan de kleinkunstafdeling bij de Studio Herman Teirlinck. Hij is ook nog dichter, schrijver, houtsnijder...

Internationale uitstraling

In de lente van 2005 heeft het UNESCO Centrum Vlaanderen de kandidatuur van Wannes Van de Velde aanbevolen bij de Vlaamse UNESCO Commissie voor de prestigieuze 'Prix International CIM-UNESCO pour la musique 2005'. De Vlaamse UNESCO Commissie heeft met enthousiasme deze kandidatuur weerhouden en officieel voorgedragen bij de UNESCO. Ook al werd hem deze prijs, in 1975 door Yehudi Menuhin ingesteld, niet toegekend (deze eer viel in 2005 Mikis Theodorakis te beurt), de voordracht onderstreept het internationaal karakter van Van de Velde's werk. Als besluit halen we enkele zinnen aan uit de motivatie van die kandidatuur: "Het is zijn grote verdienste de oude volksliederen opnieuw in de belangstelling te hebben gebracht terwijl hij in zijn eigen liederen deze traditie, zonder enige moeite, op een hoog niveau heeft voortgezet." Hoger aangehaalde

citaten tonen aan dat dit al meteen in het begin van zijn carrière werd opgemerkt. Verder: "Het is ook zijn verdienste dat hij het dialect uit de marginaliteit heeft gehaald en als een cultureel volwaardig product heeft opgevoerd op een moment dat de standaardisering van de taal in volle opgang is." Nog verder: "Hoewel zijn publieke bekendheid buiten het Nederlands taalgebied beperkt is, heeft hij een belangrijk impuls gegeven aan de hernieuwde belangstelling voor het volkslied in Europa. (...) Wannes heeft veel persoonlijke contacten opgebouwd en een onmiskenbare invloed uitgeoefend op nieuwe generaties (volks)muzikanten, in en buiten Europa, en dit tot op de dag van vandaag." Echt een grote meneer, die Wannes Van de Velde.

Er werd gebruik gemaakt van verschillende interviews met Wannes Van de Velde, in het bijzonder het gesprek met Paul Rans in 'Muziek & woord', december 2003, en het uitvoerig gesprek in het recente 'Cahier 8 - Wannes Van de Velde' van het Unesco Centrum Vlaanderen.

Discografie en biografie van Wannes Van de Velde (een selectie)

Binnenkort verschijnt een nieuwe cd met de liederen uit zijn thans lopende tournee: In de maat van de seizoenen

Universal en HKM brengen over enkele maanden een long-box 3 cd uit met 63 door Wannes uitgekozen numers. Ze zullen niet chronologisch gerangschikt zijn, wel volgens onderwerp (België, Stad, De zee, Oorlog, enz.). Er zullen ook 7 live-uitvoeringen op staan.

Een verzameling (cd Granota 1997) bundelt 22 liederen uit zijn vorige 3 cd's (1990-1992-1995)

Het beste van (cd Master serie - Universal) bundelt liederen uit de periode 1966-1986

Intiem, onuitgegeven werk uit de BRTN archieven 1966-1996 (Philips / radio1 5349672)

De nomaden van de muziek - Roland Van Campenhout & Wannes Van de Velde (Virgin 8503422)

Water en Wijn - Wannes Van de Velde en vrienden (Fréa records / Klara mwcd 4045)

Mistero Buffo - Internationale Nieuwe Scène (bij www.zuiderpershuis.be/boetiek)

De klank van de stad (Houtekiet 1999) bundelt de teksten van de liederen tussen 1966 en 1999

Bij Uitgeverij P uit Leuven verschenen sinds 1997 vier fraai uitgegeven werken van Wannes Van de Velde (zie www.uitgeverij-p.be).

Bij diezelfde uitgeverij verscheen het huldeboek 'Wannes Van de Velde - Unesco centrum Vlaanderen Cahier 8', waarin o.m. een uitvoerig gesprek met de artiest, veel foto's en acht liedteksten met muzieknotatie van de hand van Wannes.

